

Viri moči učitelja ob novih izzivih

Silvo Šinkovec

p. Silvo Šinkovec je duhovnik, psiholog in vzgojitelj. Je duhovni asistent DKPS in direktor Inštituta Franca Pedička

NOVI IZZIVI

Sodobni učitelj stoji pred novimi izzivi pri vzgojnem delu. Pred desetletji smo se ukvarjali s povečanjem agresivnega vedenja in razmahom zasvojenosti z drogami, potem smo razmišljali o tekmovalnosti v šoli in pretirani skrbi za uspešnost, nato o pretirani digitalizaciji družbe in šole ter lahki dostopnosti do pornografije, se spopadali z vprašanjem spolnih zlorab in spletnih zlorab ter z vprašanjem pravne regulacije tega področja. Nekatere države se že desetletja ukvarjajo z vzgojo otrok migrantov, ki se niso integrirali. Sekularizirana Evropa se sprašuje o uspešnosti etične in verske vzgoje v šoli, kjer je vera vse bolj marginalizirana in tabu tema. Upadel je ugled šole in učiteljskega poklica, nočna mora šol so pogoste inšpekcije in tožbe učiteljev in šole. To je povezano z upadom osnovnega spoštovanja v družbi in z zmanjšano vlogo avtoritete. Posledica je odhajanje ljudi iz učiteljskega poklica. Nova vprašanja prinaša umetna inteligenca.

Naše srečanje posvečamo vprašanju izgube identitete mladih in s tem povezano menjavanje spola. Po svetu poteka prikrita in javna agenda mednarodnih lobijev o zgodnji spolni vzgoji, prezgodnji seksualizaciji otrok.¹ Razmišljamo, kako se danes pogovarjati z mladimi o spolnosti, ker jih družbeno okolje prezgodaj preplavi s podobami in besedami, ki jim še niso kos, jih pa zaznamujejo za vse življenje. Rektor Filozofske fakultete pravi, da teorija spola ni teorija, ni znanost, ni znanstvena teorija. Kaj pa je? To je ideologija,² ki mnoge mlade nagovarja, da spreminjajo spol. Mnogim je potem žal, ker spoznajo, da so se odločili napačno, prehitro, pod pritiskom, zavedeni, na podlagi delnih informacij. Potem se želijo vrniti v svoj biološki spol. Posledice so hude in neozdravljive. Zato že potekajo mnoge tožbe na sodiščih. Kdor mladega človeka sili ali ga zavaja glede spolne identitete, krši otrokove pravice.³ Zato je pomembno, da učitelj o tej temi razmišlja, da bo sam sebe zavaroval pred

¹ Primer takega dokumenta: WHO Regional Office for Europe and BzGA. Standards for Sexuality Education in Europe. A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists Federal Centre for Health Education, BzGA. Cologne 2010.

² Ta ideologija je vnesena tudi v Istanbulske konvencije Sveta Evrope leta 2011, ki ima velik vpliv na nacionalne politike na šolskem področju. V tej konvenciji je eksplicitno zahtevana ideologija, zato so v njej ključni izrazi: »enakost spolov«, »družbeni spol«, »spodbujanje in učinkovito izvajanje politike enakosti spolov«.

³ Že v preambuli Konvencije o otrokovih pravicah (1989) je zapisano, da otrok zaradi telesne in duševne nezrelosti potrebuje posebno varstvo in skrb. Nihče ne more odločati namesto staršev, zakonitih skrbnikov otrok (3. člen).

pastmi, ki mu grozijo, ter zaradi mladih, da ne bodo zlorabljeni in se z njimi ne bo manipuliralo.

Kakšen učitelj bo kos tem nalogam? So te naloge samo profesionalnega značaja ali se ob vsem tudi sam sprašuje o svojih vrednotah, o svojem pogledu na svet? Kaj lahko v tem času naredi krščanski učitelj, posebno še, ker tudi v Cerkvi ne najde vedno razumevanja za svoje delo? Kje najde smisel, upanje in moč, da bo vztrajal v poklicu, ga z veseljem in uspešno opravljal?

CELOSTNI RAZVOJ OSEBNOSTI

V svoji knjigi Vzgojni načrt v šoli⁴ posvečam dve poglavji vprašanju, kaj je celostni razvoj osebnosti učencev. Zdi se mi zelo pomembno, da kristjan vztraja v opravljanju svojega poslanstva v šoli, da pomaga ohranяти zdravo usmeritev javne šole. Ob porastu invazivnih ideologij v šoli je to še posebej pomembno. Zato bomo sedaj pogledali, kaj pomeni celostni razvoj osebnosti in kaj lahko učitelj stori za svoj celostni razvoj.

Holistična (tudi gestalt, eksistencialna, razvojna) psihologija je vnesla misel, da se mora človek celostno razvijati. To pomeni tudi rast od začetka do vrha, do polne razvitosti.

Spodbujanje celostnega razvoja osebnosti zajema procese spoznavanja, razvijanje svojih zmožnosti, učenje sodelovanja in oblikovanje osebnosti. Vrh vzgoje predstavlja želja, da bi vsak učenec postal zrela, samostojna in izpolnjena osebnost. Človek je gnetljivo bitje, zato v procesu vzgoje razvija osebnost preko razvojnih stopenj. Izpolnitev ponazorimo z besedo *zrelost* ali »popoln razcvet človeka« (Delors, 1996). To je jedro teorij o izpolnitvi ali uresničitvi sebe. Izraz izpolnitev (fulfillment) uporabljajo Rogers, Maslow, Adler, White, Alport, Fromm in mnogi drugi (Maddi, 1996). Izraz samouresničenje (self-actualization) je uvedel Kurt Goldstein (1939), ki je trdil, da vsak organizem teži k popolni uresničitvi svojih zmožnosti (iskanje znanja, ustvarjalnost, duhovna spoznanja, ustvarjati skupnosti). Tudi Rogers (1961) je svojo teorijo osebnosti gradil na težnji človeka, da uresniči svoje zmožnosti in postane osebnost. Maslow (1962) je uvedel izraz samouresničitev. Njegova lestvica hierarhije potreb je zgrajena od fizioloških potreb (hrana, voda, streha, toplota), potrebe po varnosti (izogibanje bolečini) do potrebe po pripadnosti in ljubezni (intimnost, povezovanje, poistovetenje) ter potrebe po spoštovanju (cenjenje sebe in drugih). Po Maslowu se posameznik razvija od zadovoljevanja nižjih potreb do zadovoljevanja višjih potreb, samouresničitev pa se zgodi, ko človek pride na najvišjo stopnjo razvoja. Masek rast vidi v izpolnitvi vrednot: hedonskih, potenčnih, moralnih in izpolnitvenih. Slednje sodijo na vrh človeškega razvoja. Te vrednote so na primer: resnica, modrost, lepota, dobrot, povezanost

⁴ Silvo Šinkovec, Vzgojni načrt v šoli, 2017, Ljubljana, Jutro.

in svetost. Zrel človek doživlja, da je lepo biti človek, da lahko v polnosti živi in se uresničuje, ker lahko spozna, dela, ustvarja, ljubi. Kristjan vidi sebe kot Bogu-podobnega, sposobnega sprejemati ljubezen in ljubiti. Spoznanje zajema iz razodete Besede.

V zgodovini se je porodilo mnogo razmišljanj o tem, kaj izpolni človeka. Unescov dokument uporabi besedo 'biti' (učiti se biti). V tem izrazu prepoznamo Frommov izraz (1976) »imeti ali biti«. Šola naj ne bi pripravljala učencev samo za trošenje, uživanje, zadovoljevanje potreb (potrošnik), delo v proizvodnji, hlastanje za najboljšimi rezultati, doseganje uspehov, pridobivanje moči, saj hedonske in potenčne vrednote ne izpolnijo osebnosti. Izpolnitev prinese slog življenja, ki omogoča v človeško naravo zapisano najvišjo stopnjo razvoja.

Osebnostna rast poteka preko različnih področij, ki se med seboj skladno razvijajo. Katera področja naj šola razvija, na katerih področjih se dogaja vzgoja? Če si predstavljamo, da je človek sestavljen iz telesa in duše (Platon), izpolnitev pričakujemo v razvoju telesnih in duševnih zmožnosti, s poudarkom na razvoju duše; če si človeka predstavljamo, da je sestavljen iz telesa, duševnosti in duha (Ščuka, Kristovič in drugi) izpolnitev iščemo v razvoju vseh treh razsežnosti, s poudarkom na razvoju duha; če človeško življenje povzamemo kot delovanje rok, srca in razuma (Pestalozzi), izpolnitev iščemo v razvoju teh razsežnosti s poudarkom na pridobivanju modrosti; če si predstavljamo, da je oseba sestavljena iz telesa, čustev, razuma, vedenja, socialne vključenosti in ustvarjalnosti (Humphreys), izpolnitev vidimo v razvoju jaza preko vseh šestih razsežnosti. Apostol Janez pa pravi: »Mi smo spoznali ljubezen, ki jo ima Bog do nas« (1 Jn 4,16). To je vrh spoznanja in razvoja. Avtorjev je veliko. Poglejmo še dva dokumenta. Definicija Unescove komisije želi, da šola prispeva k razvoju vsakega učenca, »k njegovemu duševnemu in telesnemu razvoju, čustvovanju, smislu za lepoto, k osebni odgovornosti in duhovnim vrednotam« (Delors, 1996). Zakon o osnovni šoli Republike Slovenije poudari »spodbujanje skladnega telesnega, spoznavnega, čustvenega, moralnega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika« (ZOŠ, 2007, 2. člen). Iz sinteze teh dveh dokumentov imamo sedem področij razvoja:

1. telesni razvoj: poslušati modrost telesa,
2. čustveni razvoj: čustvena pismenost,
3. spoznavni razvoj: od znanja k modrosti,
4. osebna odgovornost ali moralni razvoj: od uspešnosti k profesionalni etični skupnosti,
5. socialni razvoj: od pravne države do skupnosti spoštovanja, zaupanja in sodelovanja,
6. smisel za lepoto: od poznavanja umetnosti do doživljanja lepote,
7. duhovni razvoj: odkrivanje svetega. Celostni razvoj vključuje vse ravni osebnosti.

Če želimo spodbujati celosten razvoj osebnosti, ki pripelje do izpolnitve, je v vzgojo in izobraževanje pomembno vključiti vseh sedem področij. Kar učitelj hoče razvijati pri učencih, bo moral tudi pri sebi opazovati in narediti kaj za osebni razvoj na vseh področjih.

UČITELJ IN NJEGOVA MOČ

Kje lahko učitelj najde moč, da bo trdno stal v svojem poklicu in mladim lahko stal ob strani pri njihovem razvoju, tudi pri razvoju spolnosti, identitete in osebne integritete? Mladi so dragocen zaklad, učiteljski poklic pa neprecenljiv dar. Na našem mednarodnem srečanju se tega daru še bolj zavemo in si izmenjavamo svoje izkušnje pedagoškega poklica.

Viri moči učitelja so različni. Kaj bi na to odgovorila umetna inteligenca? Vprašal sem program Copilot iz Chat GPT-ja, kaj predlaga učitelju kristjanu, kje lahko najde vire moči za svoje delo. Predlagal je naslednje točke:

1. **Molitev in duhovna rast.** Redno se povezujte z Bogom preko molitve in Svetega pisma. Vaša duhovna rast bo vplivala na vašo sposobnost, da ljubeče služite svojim učencem.
2. **Ljubezen in sočutje.** Učitelj naj bo poln ljubezni in sočutja do svojih učencev. Poslušajte jih, razumite njihove potrebe in se odzivajte na njihove čustvene in duhovne stiske.
3. **Zgled.** Bodite zgled svojim učencem. Vaše besede in dejanja naj odražajo krščanske vrednote. S svojim življenjem pokažite, kako živeti po Božji volji.
4. **Poučevanje z ljubeznijo.** Ne gre samo za prenos znanja, ampak tudi za oblikovanje značaja. Spodbujajte etične vrednote, spoštovanje drugih in odgovornost.
5. **Sodelovanje s starši.** Komunicirajte s starši in se z njimi povežite. Skupaj delajte za dobrobit učencev. Starši so vaši partnerji pri vzgoji.
6. **Prilagodljivost.** Vsak učenec je edinstven. Prilagodite svoj pristop, da zadovoljite različne potrebe in učne sloge.
7. **Hvaležnost.** Bodite hvaležni za priložnost, da lahko služite kot učitelj. Vsak dan se zahvalite Bogu za to vlogo.

To mi je Chat GPT napisal sredi maja. Večkrat sem ga vprašal isto stvar, pa je odgovarjal različno. Mogoče bo vaš program povedal isto, kaj podobnega ali tudi kaj različnega. Ti predlogi so koristni, z vsakim se strinjamo. Ob vsaki točki lahko razmislimo o svojih vrednotah, držah in načinu dela in življenja. Od teh ponujenih točk se meni zdita prva in zadnja ključni, saj odgovorita na vprašanje, kje dobiti notranjo moč, da lahko učim ljubeče, vidim vsakega učenca, ga razumem, sprejemam, mu pomagam pri njegovi osebni rasti, sodelujem s starši itd. Odgovor ni samo logično formalni, ampak potrebujemo svoj odgovor, ki izvira iz vere, iz luči evangelija. Vsak od nas si lahko odgovori: moja molitev in moja duhovna rast: uporaba zakramentalov (blagoslovi), zakramenti, sveta maša kot vrhunec naše vere, Božja beseda, duhovno branje ipd. Sv. Pavel nas spodbuja: »Neprenehoma molite.« Jezus nas vabi: »Prosíte in vam bo dano! Išcite in boste našli! Trkajte in se vam bo odprlo!« (Lk 11, 9).

SEDEM PODROČIJ OSEBNOSTNE RASTI

Učitelj mora rasti na vseh sedmih področjih, da bo lahko pozoren na razvoj svojih učencev na vseh področjih. Zato se učitelj uči poslušati modrost svojega telesa, uči se živeti s svojimi čustvi (čustvena pismenost); prehaja od znanja k modrosti, od skrbi za uspešnost k skrbi za ustvarjanje profesionalne etične skupnosti; pride do uvida, da pravna država ni sama sebi namen, ampak služi ustvarjanju skupnosti spoštovanja, zaupanja in sodelovanja; učitelj prehaja od poznavanja umetnosti do doživljanja lepote in odkrivanja svetega.

1. Telo: poslušati modrost telesa

Veliko se ukvarjamo s telesom. Skrbimo za zdravje, zdravo prehrano, se ukvarjamo s športom, z videzom, z oblekami, z zaznavanjem, zadovoljevanjem potreb, razvojem motorike, doživljanjem bolečine ter se soočamo s smrtjo. Telo omogoča kakovostno zaznavo, ustvarjanje vrhunskih mojstrov, užitek bivanja, sposobnost trpljenja itd. Skozi telo teče vse psihično in duhovno življenje. Telo ni samo zase, tesno je povezano z osebnostjo, zato Humphreys govori o telesnem jazu. Telesna vzgoja ali šport, rekreacija, gornišstvo, izleti v naravo, razvoj ročnih spretnosti, tehnične in gospodinjske spretnosti so povezane s čustvovanjem, razmišljanjem, voljo, ustvarjanjem, doživljanjem lepega, dobrega, z bolečino, starostjo in smrtjo, s samopodobo in smislom, torej z občutkom osebne izpolnitve.

Kaj lahko storimo sami na tem področju? Na seminarju Osebni dnevnik naredimo posebno vajo, pogovor s telesom. Če telo poslušamo, nam marsikaj pove, pa tudi sami mu kaj poven. Včasih se mu moramo opravičiti, ker smo do njega zelo strogi in zahtevni, ker imamo do njega nerealna pričakovanja, včasih se mu moramo zahvaliti, ker smo doživeli v svojem telesu ogromno lepih trenutkov. Če ne uredimo svojega odnosa s telesom, se nam hitro zgodi, da nenadzorovano kupujemo obleke, hrano, pretirano skrbimo za svoj izgled, smo ujeti v vadbene dejavnosti, ki ne prinesejo veselja, se utapljam v negativnih čustvih zaradi starih prizadetosti. Zdrav odnos s telesom je pomemben vidik izpolnjenega življenja. Telo je tempelj Svetega Duha.

2. Čustva: čustvena pismenost

Učitelj se vedno sprašuje o tem, kdo so njegovi učenci, kaj doživljajo, kako spoznati njihov svet in svet njihovih družin. Rad bi jih razumel. Vsi po vrsti trdijo, da so se mladi zelo spremenili. Toda tudi današnji mladi čutijo in doživljajo, hrepenijo po istih stvareh, kot vsi otroci sveta. Da bi učitelj razumel otroško dušo in doživljanje mladega človeka, potrebuje tudi čustveno inteligenco. Do nje pride preko čustvene pismenosti. Wilksova spodbuja čustveno opismenjevanje, kar pomeni »naučiti se branja čustev, tako kot že znamo brati besede. /.../ Čustvena pismenost je čustvena inteligentnost v praksi. Potrebna sta znanje in razvijanje

spretnosti v praksi, da se v tem res izmojstrimo. Kot pri učenju tujega jezika se tudi to ne bo zgodilo čez noč. Za vsako novo spretnost potrebujemo vajo in potrpežljivost» (Wilks, 2001).

Čustveno pismen človek pozna svoje potrebe in pričakovanja, čuti druge ob sebi in razvije empatijo, kar vodi v kakovostne odnose; uspešno se vključi v skupnost, razvije moralni in estetski čut. Čutiti svoje življenje je tako kot gledati življenje v barvah, kar prinaša občutek izpolnjenega življenja.

Dvajset let vodim seminarje o čustveni abecedi in vem, da smo na tem področju še vedno bosi. Mnogo več dela bo potrebno, da se bomo čustveno opismenili in se opolnomočili za boljše razumevanje sveta mladih. Vedeti moramo, kaj doživljajo mladi, ki želijo spremeniti spol ter kaj doživljajo potem, ko so spol spremenili. Opazili bomo: strah in sram, žalost, krivdo in jezo, upanje in ponos. Hvaležni nam bodo, če se bomo o vseh čustvih z njimi pogovarjali, kajti preko takega pogovora tudi sebe bolje spoznavajo, razumejo in se lažje prav odločajo. Čustva dajejo pomembne informacije za odločanje. Zato naj učitelj skrbi za svojo čustveno pismenost in postaja čustveno inteligenten, da bo lažje poslušal, razumel in svetoval mladim.

3. Razum: od znanja k modrosti

Vrh spoznavne poti je modrost, kar je več kot pridobljeno znanje in tehnike učenja, več kot metoda znanstvenega raziskovanja, več kot kritično mišljenje. Pestalozzi pravi, da je cilj vzgoje vsesplošno dvigovanje notranjih moči človeške narave k čisti človeški modrosti (Brühlmeier, 2010). Modrost je način doživljanja in razumevanja sveta, ko človek iz mnoštva podatkov izbira ključne in jih med seboj smiselno ureja ter uporablja. Moder človek ima samostojno razmišljanje, zdravo življenjsko filozofijo. Ni samo načitan, razgledan ali zelo izobražen, ampak življenje samostojno in modro presoja. Moder človek je v stiku s skrivnostnostjo bivanja, ki se mu razodeva, ter doživlja veselje in radost, strah in bolečino, negotovost in upanje. Moder človek je srečen, pri njem se mnogi navdihujejo.

Ob novih izzivih si mora učitelj pridobivati nova znanja. Tudi s področja spreminjanja spola. Vedeti moram, kaj se dogaja, kako pogost je ta pojav, kdo so glavni akterji, kaj vpliva na odločitve mladih za menjavo spola, kakšne so posledice spremembe spola, kaj se z mladimi dogaja po operacijah in hormonskih terapijah (ne samo mesec po tem, ampak leto, tri, pet, deset in dvajset let po tem). Učitelj, ki pozna smisel človeškega bivanja na zemlji, se lažje sooči s trpljenjem, tesnobo, nesmisлом. Mladim je lahko vir navdiha za modrost, ko se znajdejo v kriznih situacijah in na razpotjih.

4. Vedénje: od uspešnosti k profesionalni etični skupnosti

Pomemben del človeškega življenja je poklicno področje. Na delovnem mestu pričakujemo uspešnost. Človek je uspešen, ko večja proizvode, veliko zasluži, izboljša kakovost svojih

storitev, širi trg, dobi priznanje za svoje delo itd. Vse to prinaša zadovoljstvo, toda to še ni dovolj za izpolnitev. K izpolnitvi osebnosti vodita ustvarjanje in profesionalna etika.

Ustvarjanje je bistveni sestavni del jaza, del človeške narave, zato tudi pot do izpolnitve. Zato mnogi ljudje na poklicnem področju najdejo priložnost, da v polnosti razvijejo svoj ustvarjalni jaz, ker jim narava dela to omogoča. Učitelj, ki zaupa vase, v svoje poklicno delo, ni samo izvrševalec nalog, človek, ki *dela stvari prav*, kot mu drugi naročijo, ampak dela, kot čuti, da je prav, *dela prave stvari*, ker jih prav vidi, prav presodi in prav ukrepa. Ustvarjalen učitelj ima svoj značaj in svojo metodo dela. Ima svojo strokovno identiteto.

Preko poklica se ustvarjajo poklicne etične skupnosti. Ob uspešnem delu se rojevajo pošteni in kolegialni odnosi. Nekatere poklicne skupine zato ustvarijo svoje poklicne etične kodekse. Jasni odnosi ustvarjajo pogoje za zaupanje, kar omogoča dolgoročno sodelovanje ter nemoteno in kontinuirano delo. To omogoča stabilen zaslužek, toda v takih okoljih zaslužek ni cilj sam po sebi, ampak postane sredstvo za ustvarjanje širše skupnosti (družina, društva, civilna družba, kultura, verske skupnosti, država). Poklicne etične skupnosti so v oporo drugim segmentom družbe zaradi materialne podpore, vira znanja in veščin, zaradi etičnih standardov. Vrednote poklicne skupnosti postanejo del širše družbe, s katero je delo povezano. Ko človek zmore preiti od prizadevanja za osebni dobiček k skrbi za skupno dobro, ga njegovo poklicno delo vodi v osebno izpolnitev.

5. Družba: od pravne države do skupnosti spoštovanja, zaupanja in sodelovanja

Človek ni otok sam zase, je družbeno bitje. Učitelj ne more sam opravljati svojega poslanstva, ampak skupaj z drugimi. Toda na koga lahko danes računa, ko pa se družba politično, ideološko, socialno, polarizira po vsem svetu, hkrati pa se znotraj posameznih skupnosti atomizira? Komu danes lahko zaupa, komu lahko pripada in s kom se lahko čuti povezanega? Tudi v Cerkvi ni enotnosti, ampak se kaže velika razdrobljenost, včasih celo sovražnost znotraj posameznih skupin. Kdo bo znotraj Cerkve podprl učitelja v prihodnosti? V skupnosti si delimo vrednote. Tako se gradi družba zaupanja, spoštovanja in sodelovanja. Strpni smo, ko drugače misleče ljudi sprejmemo, jim v sebi dovolimo, da živijo drugače od nas. Spoštovanje pa pomeni, da človeka cenimo, ker je človek, čutimo njegovo vrednost in dostojanstvo – tudi tistega, ki čuti, razmišlja drugače od nas. Spoštujemo mnenja drugih, želimo pa tudi spoštovanje svojega mnenja. Kjer je spoštovanje, tam ljudje tudi uspešno sodelujejo. Učimo se strpnosti, spoštovanja in sodelovanja. Strpnost, spoštovanje in sodelovanje so temeljne vrednote družbe, ki bo preživela. Današnja družba potrebuje ljudi, ki znajo sodelovati. Učitelj, ki razvije etični talent, bo v prihodnosti najbolj iskan, soustvarjal bo družbo in doživiljal lastno izpolnitev.

6. Lépo: od poznavanja umetnosti do doživljanja lepote

Mame naredijo veliko za telesno nego in higieno otrok. Za telo je to potrebno, toda besede se dotikajo otrokove duše. Pravlјice oblikujejo duše otrok, zato so bolj pomembne od nege telesa. Beseda, glasba, slika in vse, kar proseva lépo, se dotika otroške duše. Preko izkušnje lepega se oblikuje čut za lépo. Estetski čut zna ločevati dobro od slabega, lépo od grdega, plemenito od neplemenitega, zato pomembno oblikuje osebnost.

Fojkar Zupančič nam je v Kranju (2014) rekla, »da umetnina zaživi, potrebuje občutljivega poustvarjalca, ki v njej išče in najde nekaj več kot le tehnično popolno izvedbo. Takšnega, ki se ves potopi vanjo in se v trenutku umetniškega ustvarjanja dotakne večnosti. Takrat je umetnina več kot le lepo besedilo in skladnost zvokov. Je presežna.«

Dejavnosti, v katerih mladi doživljajo lepoto in imajo priložnost razvijati ustvarjalnost, so pomemben del estetske vzgoje. Že jezuitski kolegiji v sedemnajstem stoletju so gojili gledališko dejavnost. Gledališče se ne ukvarja samo z razlago, analizo, s koncepti. Gledališče prebuja doživetje, čustva, zgodbo. Človeška zavest, ki je narativna, resnico dojema preko zgodbe, modrost se razodeva preko pripovedi. Romani Dostojevskega niso zbirka lepih ljudi in neproblematičnih zgodb. Vse njegove zgodbe so težke. Dostojevski govori o zapletenosti in uboštvu človeškega življenja. Skozi zgodbe pa se razodeva tisto, kar mora človek spoznati in doživeti, da bolj modro živi svoje življenje. Zato so njegovi romani nesmrtni, vedno jih bodo ljudje brali. Tako je z vsemi pravimi umetninami. Skozi estetiko sije resnica, modrost.

7. Sveto: povezati se

Ošlaj pravi, da je religija »najelementarnejši in najbolj celovit izraz človekovega odnosa do celote, je na ravni prakse istovetna s človekovim življenjem, ni nič drugega kot življenje samo« (Ošlaj, 2004). Ključna beseda v raziskovanju religioznega sveta je *sveto*. Naš filozof Tine Hribar si je prizadeval, da bi v slovensko ustavo zapisali, da je življenje sveto. Mnogi avtorji so raziskovali sveto (R. Otto, M. Eliade, T. Hribar, E. Levinas).

Maslow (1962) je uvedel v psihologiji pojem 'najvišja izkušnja' (peak experience). Raziskovanje doživljanja svetega odpre vrata v izkušnjo mističnega doživljanja. Mistične izkušnje človeka spremenijo, kajti dano mu je spoznati tisto, česar ljudje po navadi ne vidimo. Navajam nekaj izkušenj Ignacija Lojolskega iz avtobiografije Romarjeva pripoved (1556). Za doživetje v Manresi pravi: »Ko je tam sedel, so se mu začele odpirati oči razuma. Ne da bi imel kako videnje, ampak dano mu je bilo razumevanje in spoznavanje mnogih stvari, tako duhovnih stvari kot stvari vere in znanosti. In to s tako velikim razsvetljenjem, da se mu je vse zdelo novo. /.../ Zdelo se mu je, kot bi postal drug človek in bi dobil drug razum, kakor ga je imel prej.« Ignacij omenja gledanje sv. Trojice: »Njegov razum se je začel dvigati, kot da vidi presveto Trojico /.../ in ni mogel zadržati solz.« Dano mu je bilo videti, kako je nastal svet:

»Nekoč se mu je ob velikem duhovnem veselju prikazal v razumu način, kako je Bog ustvaril svet.« Videl je tudi »način, kako je Gospod Jezus Kristus navzoč v presvetem Zakramentu.« Takšna doživetja človeku odpirajo neviden svet.

Beseda religija izvira iz besede *re-legare*, kar pomeni 'ponovno povezati' (Ošlaj, 2004). Človek se poveže z nečim, kar je izgubil, ko je prišel na svet. V času potovanja po zemlji duša išče povezanost s Stvarnikom. Povezanost z izvirom življenja prinaša zaupanje, občutek trdnosti, vrednosti in ljubljenosti, veselje in mir. Doživljanje dobrega, lepega, resničnega izraža občutek povezanosti, izpolnjenosti in harmonije.

Za religioznega človeka izpolnitev življenja pomeni doseči večno življenje. »Da bi imeli večno življenje« (Jn 17, 2-3; Rim 6, 23; Gal 6, 8; Tit 1, 2). Komensky je kot protestantski duhovnik smoter vzgoje in izobraževanja videl kot »sredstvo za razumno in Bogu vdano življenje, ki je hkrati priprava na posmrtno večno življenje« in ne kot cilj sam v sebi, kajti »človek ima korenine izobrazbe, vrlin in pobožnosti (ker je za to troje poslan na svet) v sebi«. Po krščanski in drugih verskih tradicijah človek na zemlji zori za življenje po smrti, zato sprašuje »Učitelj, kaj naj storim, da dosežem večno življenje?« (Lk 10, 25). Jezus želi, »da boste tudi vi tam, kjer sem jaz« (Jn 17,24).

Zgodba o ubogem Lazarju in bogatinu (Lk, 16, 22–25) predstavi bistvo življenja: »Revež je umrl in angeli so ga odnesli v Abrahamovo naročje. Tudi bogataš je umrl in bil pokopan. In ko je v podzemlju trpel muke, je povzdignil oči in od daleč videl Abrahama in Lazarja v njegovem naročju. Zaklical je: ›Oče Abraham, usmili se me in pošlji Lazarja, da pomoči konec svojega prsta v vodo in mi ohladi jezik, kajti trpim v tem plamenu.‹ Abraham mu je rekel: ›Otrok, spomni se, da si v življenju dobil svoje dobro, Lazar pa prav tako húdo; zdaj je on tukaj potolažen, ti pa trpiš.«

ZAKLJUČEK: ČLOVEČNOST IN SVETOST

Učitelj danes ne more konkurirati digitalnim napravam za posredovanje vsebin. Njegovi učenci imajo danes na voljo neskončno morje informacij. V tem svetu bo učitelj strojem lahko konkuriral s svojo človeškostjo. Že pred tridesetimi leti je rekel Federico Mayor (generalni direktor Unesca), da je 'nežna materina roka' bolj pomembna kot televizija ali računalnik. Tudi učitelj se bo moral zavedati, da lahko opravlja svoje poslanstvo v sodobnem svetu s svojo človeškostjo, s kakovostjo svoje osebnosti. Zato je tudi zanj prva naloga 'učiti se biti'. Učiti se biti človek, izpolnjen in srečen človek. Zato bo še bolj pomembno, da bo storil vse, kar more, na področju samospoštovanja, čustvene pismenosti, etičnosti, estetike in svetega. Plemenit človek v svet hladne tehnologije prinaša upanje in kaže pot do osebne izpolnitve. Človek je duhovno bitje, toda sodobna antropologija, psihološka in pedagoška, je duhovnost povsem črtala. Človek je zreduciran na 'miselne vzorce' in na voljo. Terapevti so prevzeli vlogo duhovnikov. Vera ni več relevantna. »Nimamo več vere v vero,« je rekla neka gospa na

nekem predavanju. To je najbolj natančna diagnoza evropskega vernika. Še hodimo k maši, še prejemamo zakramente in vzdržujemo krščansko tradicijo, toda nimamo več vere, da ima ta naša vera vpliv na naše življenje, da ima moč. Toda osebno sem prepričan, da je naloga krščanskega učitelja, da v svet brez vere prinaša svetost. Bolj ko se kopiči število učencev s posebnimi potrebami, bolj ko se pojavljajo nerešljive težave, tudi v povezavi s spolno identiteto, bolj zavzeto bomo morali iskati vzroke in rešitve za te pojave znotraj duhovnosti. Kjer je svetost, se zlo umakne. V svet teme je potrebno prinesiti Luč, v svet laži resnico, v svet krivic pravičnost, v svet zla je treba prinesiti svetost. Učitelj pa bo učinkovit, če bo uporabljal duhovna sredstva: molitev, blagoslavljanje, zakramente, skrb za duše pokojnih, Božjo besedo. Svetost bo rešila svet, tudi učence, starše in učitelje. Gospod je blizu in daje roko vsakemu od nas. Močno se je držimo.

Literatura

- Brühlmeier, A. (2010). *Head, Heart and Hand, Education in the Spirit of Pestalozzi*. Cambridge: Sophia Books.
- Delors, J. (ur.) (1996). *Učenje: skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za Unesco*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Fojkar Zupančič, H. (2014). Glasba je nihanje strune, vpete med nebom in zemljo. V E. Ašič (ur.), *Umetnost, duhovnost in vzgoja: zbornik* (str. 13–27). Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije.
- Goldstein, K. (1939). *The Organism: A Holistic Approach to Biology Derived from Pathological Data in Man*. New York: American Book Company.
- Maddi, S. R. (1996). *Personality Theories. A Comparative Analysis*. Long Grove, Illinois: Waveland Press, Inc.
- Maslow, A. H. (1962). *Toward a psychology of being*. Princeton, NJ: Van Nostrand.
- Ošlaj, B. (2004). *Homo diaphoricus. Uvod v filozofsko antropologijo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za Filozofijo.
- Rogers, C. (1961). *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. London: Constable.
- Šinkovec, S., 2017. Vzgojni načrt v šoli. Ljubljana: Jutro, Inštitut Franca Pedička.
- Wilks F. (2001). *Inteligentna čustva*. Kranj: Ganeš.